

Bibelkonferencen

Køge 2. marts 2007

Adventbevægelsen og bibelsk fortolkning

fra Miller til White

Lasse Bech

Marts 2007

Indledning

Denne præsentation har til hensigt at give et historisk perspektiv på fortolkning og opfattelse af bibelen i Adventbevægelsen.¹ Særlig vægt lægges på bibelsynet hos William Miller og Ellen G. White. Førstnævnte, fordi hans tilgang til bibelen, måske mere end noget andet, er det, der har bragt Adventismen til verden. Sidstnævnte, fordi hun med sin profetiske tjeneste gennem hen ved 70 år, måske mere end nogen anden, har været med til at forme Adventismen – en rolle, der fortsat gennem de skrifter hun efterlod sig, og som stadig er til inspiration for mange adventister den dag i dag. Desuden vil tendenser gennem adventismens historie i øvrigt blive sonderet i det omfang det kan give os et perspektiv på, hvordan synet på bibelen har udviklet sig frem til og ind i det 21. århundrede.

William Miller og bibeltolkning

Adventismens oprindelse kan i høj grad tilskrives William Miller, og er tæt knyttet til hans livserfaring. Trods en meget begrænset skolegang, var han tidligt fascineret af at læse bøger.² I sin ungdom læste han flere deistiske skeptikere³, hvilket synes at danne baggrund til det, der også blev hans tilgang til bibelen. William Miller var altså en læsende person, og fik som sådan en tilgang til bibelen, der forudsætter omhyggelighed og flid. Sagt lidt populært ville adventismens historie nok have tegnet sig anderledes, hvis Miller havde været ordblind.

For Miller blev det vigtigt, at bibelen kunne forstås. I sine unge år, hvor han havde en deistisk forestilling om Gud, bemærkede han, hvordan kristendommens fortalere indrømmede at bibelen var så mørk og lumsk, at ingen kunne forstå den.⁴ For den unge Miller tegnede det et negativt gudsbillede, at Gud først skulle pakke de gode nyheder ind i så mystisk en form i bibelen, at ingen kan forstå dem, for derefter at straffe mennesker for ulydighed mod dens ord. Som en naturlig reaktion udviklede Miller senere en hermeneutik,⁵ hvor forudsætningen var, at alt i bibelen kan forstås af menig mand, hvis blot man anvender de rette fortolknings principper. Han udviklede og beskrev 13 regler for bibelfortolkning.⁶ Disse regler har særligt henblik på symbolske bibeltekster. Først må man afgøre, om teksten skal forstås bogstaveligt eller symbolsk. Hvis den skal forstås symbolsk, må man metodisk gå på jagt efter tydingen.

Hans første regel siger netop, at alt i bibelen kan forstås, og han lægger vægt på, at den må studeres med flid. Samtidig lægger han vægt på bibelens helhed, og at alle dele af skriften er nødvendige.

Man kan altså med fortrøstning gå i gang med at læse bibelen fra ende til anden, for det er muligt at forstå den for de fleste, hvis de blot er flittige. Derfor fik studiet af bibelen en central og dominerende plads i adventbevægelsen – enhver måtte studere for sig selv. Denne øvelse var hvad Miller selv begav sig i kast med, da han bevidst fravalgte at benytte andet end bibelen og en bibelordbog.

Dette projekt afspejles særligt i hans fortolkningsregel nr. 3, som lægger vægt på, at bibelen må være sin egen fortolker. Dette skal sikre, at fortolkningen ikke er underlagt en anden fortolkers evner eller opfattelse. Bibelen selv står over etablerede trospunkter eller eksisterende udlægninger. Man skal altså ikke spørge, hvilken udlægning ”man” eller ”vi” har af en given tekst, men finde løsningen i bibelen selv. Risikoen er samtidig, at fortolkningen kan blive subjektiv, da hver person jo selv skal finde betydningen i bibelen frem for at acceptere andres udlægning. Og man vil uvægerligt altid komme med sin egen bagage og blinde vinkler.

Millers tilgang kan let efterlade indtrykket af bibelen som en matematisk ligning, der skal løses eller en kode, der skal knækkes. Denne matematiske tilgang til bibelen ses naturligvis særligt tydeligt hos Miller i forbindelse med hans mange udregninger, der skulle underbygge teorien om, at Jesus skulle komme igen i 1843/1844.⁷

En væsentlig svaghed hos Miller er, at han ikke tager særlig megen højde for det enkelte bibelskrifts egen genre og historiske baggrund. Spørgsmålet er, om ikke bibelen i højere grad er sin egen fortolker, hvis man også giver dette en stor vægt i sin fortolkning og primært forsøger at læse en bibeltekst ud fra det perspektiv, forfatteren og modtageren af skriftet havde. Hvis man f.eks. vil forstå en tekst i et af Paulus’ breve, så vejer det måske tungere, hvad Paulus skriver andre steder, end hvad der står i en tekst fra en helt anden epoke, og som har et helt andet formål. Det er også til stor hjælp, hvis man kender den problematik eller situation, som Paulus skriver ind i. I den sammenhæng er det selvfølgelig vigtigt at huske, at for f.eks. Paulus kan der godt være gammeltestamentlige tekster, som netop danner baggrund for, hvad han skriver. Her må man afgøre, om der er bestemte tekster, Paulus har i tanke og andre, som han ikke har. I Millers metode behøver man ikke at tage den slags hensyn. Hvis der står et ord et sted i bibelen, så gælder det om at finde det samme ord et andet sted i bibelen, bare det giver mening – her overser Miller måske, at det godt kan være forkert, selvom det giver mening.

Hvis Miller havde undladt at følge sin fortolkningsregel nr. 9 i sin tolkning af ordet ”helligdommen” i Dan 8,14 – så var han måske aldrig kommet med den påstand at kende tidspunktet for Kristi genkomst. Denne regel siger, at man, for at finde den rette betydning af et symbol, må følge ordet igennem bibelen, indtil man finder et sted, hvor ordet er forklaret. Herefter kan man tolke symbolet, og hvis det giver mening behøver man ikke lede videre. En anden svaghed ved Millers metode er, at det ikke er så vigtigt at læse en tekst i sin sammenhæng – man kan uden videre trække en helt uvedkommende bibeltekst ind og basere sin fortolkning på den.

Risikoen er, at hans fortolkningsregler får forrang over bibelen, hvilket netop er det, han vil undgå. I stedet for at spørge, hvad dette ord kunne betyde for forfatteren af det pågældende bibelskrift, så spørger man, hvilke andre steder i bibelen, ordet står og om der er nogen af disse steder, ordet giver mening. Bibelen bliver på den måde en magisk kodebog frem for en samling af bøger, der har taget form i løbet af historien og med mange forskellige genrer og formål.

Særligt udpræget er den manglende fornemmelse af genre i Millers fortolkning af lignelsen om brudejomfruerne i Matt 25. Miller foretog her, hvad George Knight kalder en historificering⁸ af en lignelse. M.a.o. man gør noget historisk, som ikke umiddelbart er det, og man behandler teksten, som om den har en anden genre, end den har – lignelse bliver til profeti.⁹ Dette er et godt eksempel på, at man læser ting ”ind” i teksten, frem for at læse noget ”ud af” teksten. Det var afgørende for både Millerbevægelsen og de tidlige adventistpionerer, at de forstod denne lignelse som en profetisk beskrivelse af deres egen bevægelses erfaring – endda ned i detaljen.¹⁰ Dette var en direkte konsekvens af Millers fortolkningsregel nr. 11.¹¹ Der er ingen tvivl om, at de på den måde oplevede at finde trøst og vejledning i teksten, men om der var tale om sund bibeludlægning, er en anden snak.

Bibeltolkning (hermeneutik) var helt afgørende for millerismen, da dens væsentligste fundament var en bestemt udlægning af tidsprofetierne. Derfor foregik der en omfattende debat mellem Miller og andre i hans samtid, der ikke var enige med ham.¹² Disse diskussioner kredsede hovedsageligt om, hvorvidt bibelens apokalyptiske profetier skulle fortolkes efter en stringent historicistisk hermeneutik, om end flere af Millerbevægelsens kritikere brugte den historicistiske¹³ metode til

dele af profetierne. Diskussionen mindede i høj grad om den, der stadig er i dag mellem konservative adventistteologer og den øvrige fagkundskab, når det gælder f.eks. Daniels bog.

De tidlige sabbathholdende adventister og bibeltolkning

De tidlige Syvendedagsadventister overtog stort set Millers fortolkningsprincipper, men systematiserede fortolkningen specielt af Daniels bog og Johs. Åbenbaringen.¹⁴ De videreførte og reviderede fortolkningen af lignelsen om de ti brudejomfruer som en symbolsk profeti. Denne revision var af stor betydning i tiden lige efter den store skuffelse i slutningen af 1844. Enkelte hævdede i begyndelsen af 1845, at det var en mangelfuld anvendelse af Millers fortolkningsregler nr. 9, 10 og 11 i udlægningen af denne lignelse, der var problemet. Man skulle ikke forstå brudgommens komme til brylluppet som Jesu genkomst, men snarere at han kom til sin trone i det ny Jerusalem i himlen.¹⁵ Dette blev kombineret med en omfortolkning af Daniel 8,14, hvor man evaluerede Millers anvendelse af sit fortolkningsprincip nr. 9 for symbolet ”helligdommen” og konkluderede, at man måtte finde en ny fortolkning af symbolet, hvorefter man blot anvendte fortolkningsprincippet igen. Nu blev helligdommen i verset udlagt som den himmelske helligdom, hvilket blev gjort yderligere pålideligt af et nyt fortolkningsprincip kaldet typologi. Den måde dette princip blev anvendt betød lidt forenklet, at en gammeltestamentlig symbolsk profeti skal udlægges inden for den nye pagts referencerammer, hvis denne profeti refererer til en historisk periode efter korset. På den måde ville ”helligdommen” i Dan 8,14 - i kraft af anvendelsen af år-dag princippet på de 2300 aftener og morgener i verset (Millers fortolkningsregel nr. 8 og 10) – skulle tolkes som den himmelske helligdom, som den er beskrevet i det ny testamente.¹⁶ På den måde blev skuffelsen så at sige mindre skuffende, da der jo så blot var tale om en mindre misforståelse. Således blev Millers hermeneutik fortsat betragtet som anvendelig. Desuden stemte dette overens med den sandhedsopfattelse, de kom til at betegne som ”den nærværende sandhed” – altså, at sandheden ikke er statisk, men dynamisk. Denne sandhedsopfattelse indebærer ifølge Damsteegt en stadig progressiv erkendelse, som frembringer den dybere mening af den bibelske tekst.¹⁷

Ganske som det havde været tilfældet med milleristerne, var der, efter de tidlige adventistpionerers opfattelse, to fortolkningsmetoder. Den første kaldte de for den *mystiske* eller den *spiritualiserende* fortolkningsmetode, og den anså de for at have sin oprindelse i kirkefaderen Origenes. Peter Halldorf skriver om Origenes:

”Hans metode var allegorien, den tolkningsmetode, som Origenes mere end nogen anden udviklede i den tidlige kirke. Jo længere ind i Skriften, man trænger, desto nærmere

kommer man det Ord, som giver alting liv, Jesus Kristus. (...) Det, der for Origenes, ligesom for de øvrige kirkefædre, berettigede en allegorisk læsning af Bibelen, var overbevisningen om, at Kristus er Skriftens inderste mening. Alt, både Det Gamle Testamente og Det Nye Testamente, handler om ham. Selvom Origenes taler om mange niveauer i Skriften, handler det i bund og grund om bare to tolkninger: en bogstavelig og en kristologisk.”¹⁸

Den anden – og i deres øjne korrekte – kaldte de den bogstavelige fortolkningsmetode, og den fulgte i reformatorenes fodspor. Her læses teksterne for det, der står i dem, på nær når der er tale om billeder eller symboler. Uriah Smiths klassiske kommentar til Daniels bog og Åbenbaringen – udgivet på Dansk blot 12 år efter Matteson stod af toget i Vejle som den første adventistmissionær på dansk grund - betegner dette meget godt:

”Der er to almindelige regler, som fortolkere benytter, idet de forsøger at forklare skriften. Den første er det mystiske eller billedlige system, som Origen opfandt, hvilket er en skjændsel for al sund kritik og en forbandelse for kristendommen. Det andet er en ligefrem bogstavelig forklaring, hvilken saadanne mænd som Tyndal og Luther har brugt, og den danner grundvolden for ethvert fremskridt, hvilket til denne tid er gjort i reformationen fra det romerske frafald. Det første system forudsætter, at enhver erklæring har en mystisk eller skjult mening, hvilket der er fortolkerens pligt at faa frem. Det andet tager ethvert vidnesbyrd i dets mest ligefremme og bogstavelige betydning, undtagen hvor sprogets velbekjendte regler viser, at udtrykkene er figurlige og ikke bogstavelige.

Skal man følge Origens mystiske methode, saa venter man forgjæves paa at erholde nogen harmonisk forstaaelse enten af Daniels bog eller Aabenbaringen eller af nogen anden bog i bibelen; thi dette system (dersom man ellers kan kalde det et system), kjender ikke til nogen anden regel end dets tilhængeres uindskrænkede indbildningskraft; hvorfor der da ogsaa paa denne side er lige saa mange forskellige forklaringer af skriften, som de forskellige forfattere har havt forskellige luner. Den bogstavelige forklaringsmaade har derimod vel ordnede og tydelige love, hvorefter enhver ting forklares, og læseren vil blive forbauset ved at se, hvor let fattelige og tydelige mange steder i den hellige skrift på en gang bliver, naar de betragtes fra dette standpunkt, paa samme tid som de ifølge ethvert andet system er mørke og uforstaaelige. Man indrømmer gjerne, at bibelen bruger mange billeder, og at meget af det, som findes i de bøger vi her betragter, er fremstillet i et figurligt sprog. Men vi paastaar ogsaa, at skriften ikke indeholder nogen figurlig talemaade, som den ikke et eller andet sted forklarer med tydelige ord. Denne afhandling fremlægges som et oprigtigt forsøg paa at forklare Daniels bog og Aabenbarings bog i overensstemmelse med det nævnte system.”¹⁹

Dette syn på bibelfortolkning uddybes med en vis nuancering af James White i bogen Bible Adventism:

”Vi indrømmer, at Herren i sit ord har brugt billeder og lignelser, men i hvert tilfælde bliver disse forklaret i sammenhængen. I alle tilfælde, hvor der ikke er nogen utvetydige beviser for at der er brugt et billede, bør vi forstå de hellige skrifter præcis som de er skrevet ord for ord. Billeder gives for at belyse emnet klarere. Forfatteren til vores kære Bibel har ikke introduceret lignelser for at skjule sin mening og forvirre vore sind.”²⁰

Han gentager denne tanke længere henne i bogen og tilføjer:

”Men når den symbolske fortolkning af Skrifterne anvendes, kan de nye himle og den nye jord i Esajas og Åbenbaringen få betydning af hvad som helst man måtte ønske at

foreslå. Sådanne friheder med Guds ord har ledt skeptikere til at sige, at Bibelen er som en violin, man kan spille hvilken som helst melodi man måtte ønske.”²¹

Her ser vi, at James White desuden kæder bibelsyn sammen med eskatologien. For Adventisterne var det væsentligt at forstå Jesu genkomst og det, der følger efter, som en virkelig og synlig begivenhed. For dem var Jesu genkomst noget centralt og ikke noget perifert i modsætning til mange andre kristne i deres samtid. Som han siger det: ”Den populære ortodoksi kan tilsidesætte den (Kristi genkomst) som uvæsentlig for den kristne tro, men den kan dog spores gennem de hellige skrifter, som noget særligt for profeterne, Jesus og apostlene. Bibelen dvæler ved det essentielle. Den beskæftiger sig ej med det ikke-essentielle.”²² Som et lille kuriosum kan nævnes, at James White i bogen citerer et apokryf skrift i sin argumentation fuldstændig som var det kanonisk – dette er dog ikke en udbredt praksis.²³

Et andet væsentligt kendetegn for de tidlige adventister var en udpræget biblicisme.²⁴ Knight giver eksempler på, hvordan denne tilgang til bibelen betød, at mange modsatte sig ethvert tiltag, der ikke direkte blev nævnt i bibelen, når det galt spørgsmålet om kirkelig struktur. Man var således bibeltro i en sådan grad, at man modsatte sig alt, hvad der ikke specifikt var beskrevet i bibelen.²⁵ Det blev James White, der i 1859 introducerede en opblødning i denne strenge bogstavelighed i tilgangen til bibelen. Han beskrev, hvad Knight kalder ”en ny hermeneutik”, hvor det ikke længere kun var de ting skriften tillod, der var acceptable, men derimod de ting, som ikke modsagde skriften.²⁶

Et karakteristisk element i de tidlige adventisters tilgang til bibelen var den såkaldte *proof-text method* (bevistekst metode), hvor man bruger enkelttekster til at give støtte til en læresætning uden hensyntagen til de nuancer, som tekstens egen sammenhæng indebærer. Svagheden ved en sådan metode er, at bibelstudiet kan reduceres til en søgen efter tekster, der kan understøtte det synspunkt man har. I denne metode, kan tekster let få samme vægt, hvad enten de er udtalt af Jesus eller en af Jobs venner. Faren er, at man begynder at plukke i bibelen frem for at læse den. Så længe den bruges af personer, der er velbevandrede i bibelen – som mange af adventistpionererne var, kan skaden begrænses, da de ofte vil have noget af sammenhængen i baghovedet. Men som metode er den diskutabel. Dette udelukker ikke, at man kan referere til enkelttekster i sin argumentation, men dette må gøres med den forudsætning, at sammenhængen er taget med i betragtning.

Ellen G. White – mod et mere nuanceret syn på Bibelen

Ellen G. White lagde sig naturligt nok i forlængelse af den grundlæggende tilgang til bibelen, som både milleristerne og hendes trosfæller blandt de sabbathholdende adventister havde. Hun delte mange af deres grundlæggende forudsætninger, men hun viste også vejen for en mindre mekanisk tilgang til bibeludlægning, hvor der lægges større vægt på tekstens tid, sted, genre og formål. Måske hjalp hendes egne erfaringer med processen fra åbenbaring til tekst, hende til at få et mere nuanceret syn på bibelen.

Som vi har nævnt beskrev både Miller, James White og Uriah Smith deres bibelsyn som en reaktion på det de kaldte den mystiske eller spiritualiserende metode. Her ligger hun helt på linie med deres mere bogstavelige tilgang, når hun skriver:

”Lærde mænd har omgivet de sandheder, der fremgår tydeligst af Bibelen, med tvivl og mørke, og de lærer under foregivende af stor visdom, at Skriften har en mystisk, hemmelig, åndelig betydning, der ikke fremgår af de ord, der er brugt. ... Bibelens sprog skal udlægges i den åbenbare mening, med mindre der er anvendt et symbol eller et billede.”²⁷

Hun bekræfter også tankerne om, at skriften er sin egen fortolker, at bibelen er en helhed, at den kan forstås af menigmand etc.²⁸

Samtidig er hun med til at pege hen mod en mere nuanceret hermeneutik, idet hun, som Cottrell påpeger taler om bl.a. den historiske og kulturelle situation, den kulturelle baggrund og forfatterens personlige karakteristika, ords betydninger, tekstens sammenhæng og varianter af den enkelte tekst.

Lad os se på et par eksempler:²⁹

”En forståelse for sædvanerne hos de mennesker, der levede på Bibelens tid og for begivenheders tid og sted er praktisk viden; for det hjælper med til at klargøre Bibelens billeder og til at bringe styrken i Kristi undervisning frem.”³⁰

”Ud fra en forståelse af den betydning, Jesu ord havde for tilhørerne, vil vi i dem kunne se nyt liv og ny skønhed og selv tilegne os den dybere lærdom, som de indeholder for os.”³¹

”Bibelen oplyser, at Gud er dens forfatter; alligevel er den skrevet af mennesker, og de forskellige forfatteres særpræg afspejles i bøgernes forskelligartede stil.”³²

”Bibelen må gives i menneskeligt sprog. Alt der er menneskeligt er ufuldkomment. Forskellige betydninger kan udtrykkes ved det samme ord; der er ikke et ord for hver enkelt ide. Bibelen blev givet til et praktisk formål ...”³³

”Til støtte for fejlagtige læresætninger eller ukristelige skikke er der nogle, som tager visse skriftsteder ud af deres sammenhæng. Måske citerer de det halve af et skriftsted

som bevis for deres påstands rigtighed, skønt den anden halvdel viser, at meningen er den stik modsatte.”³⁴

”(Judas) indførte ord fra Skriften, som ikke havde nogen forbindelse med de sandheder, Kristus forkyndte. Disse skriftsteder, der var revet ud af deres sammenhæng, forvirrede disciplene og forøgede den modløshed, der bestandig nagede dem.”³⁵

Karakteristisk for hendes forfatterskab er temaet om den store strid mellem godt og ondt. Hun bruger en stor del af sine bøger på at fortælle historien fra ”begyndelsen” til ”enden”, og meget af dette består i en genfortælling af bibelen. På den måde viser hun en stor forståelse for den episke fortælling som bibelen i høj grad består af, frem for bare at se den som en række af enkeltstående vers. Desuden var hendes egen praksis med at læse kristen litteratur og anvende disse i sine bøger³⁶ et udtryk for en opblødning af Millers mere kompromisløse modstand mod at bruge andet end bibelen og en bibelordbog.

For Ellen G. White var det ikke altid det, at have den korrekte udlægning af en bibeltekst, der var det vigtigste. For det første betød begrebet *den nærværende sandhed*, at vores forståelse og udlægninger af bibeltekster kan være en fremadskridende proces. Der er meget, der antyder, at hendes egen forståelse af bibeltekster udviklede sig med årene.³⁷ For det andet anså hun det for vigtigere, i hvilken ånd udlægningen blev præsenteret, og i visse tilfælde var det måske en indikation af, om udlægningen var sand. Et iøjnefaldende eksempel på dette er diskussionen ved generalkonferencen i 1888 om loven i Galaterbrevet. Her var diskussionen så ophedet, at det ikke var værdigt for kristne trosfæller. Hun skrev i den forbindelse:

”Der er kommet en farisæisk ånd ind iblandt os, som jeg vil rejse mit røst imod når som helst den viser sig. ... Og for første gang begyndte jeg at tænke, at vi måske ikke havde den korrekte forståelse af loven i Galaterne, for sandheden krævede ikke sådan en ånd for at blive underbygget. Jeg vendte tilbage til mit værelse og overvejede, hvad der var den bedste vej for mig at gå. Mange timer den nat blev tilbragt i bøn angående loven i Galaterne. ... Uanset hvad der var i overensstemmelse med et ”så siger Herren”, så ville min sjæl sige, Amen og Amen. Men den ånd, der kontrollerede vore brødre var så ulig Jesu ånd, så modsat den ånd, der burde udvises overfor hinanden, at det pinte min sjæl.”³⁸

Denne bitre strid i adventistkirkens historie drejede sig ikke kun om retfærdiggørelse ved tro – den drejede sig også om fortolkningen af bibeltekster.³⁹ Det smertede Ellen White, at mennesker i kirken kunne blive så vrede på hinanden over fortolkningen af mindre essentielle bibeltekster. For hende var det langt mere essentielt at ligne Jesus, og på hendes hjerte vejede kirkens enhed tungere end den rette lære ned i detaljen. I 1892 skrev hun:

”Men hvis en person tager fejl i sin fortolkning af en del af skriften, skal dette så skabe uoverensstemmelse og splid? Gud forbyde det! Vi kan ikke tage det standpunkt, at kirkens enhed består i at se enhver bibeltekst i helt det samme lys. Kirken kan vedtage resolution efter resolution for at eliminere alle meningsforskelle, men vi kan ikke tvinge tanken og viljen, og udrydde uoverensstemmelser på den måde. Disse resolutioner kan måske skjule

uenigheden, men de kan ikke kvæle den og skabe fuldkommen enighed. Intet andet end en ånd af kristus-lignende overbærenhed kan fuldende enheden i kirken. Satan kan så uoverensstemmelse; Kristus alene kan skabe harmoni mellem de uenige parter. Så lad da enhver sætte sig i Kristi skole og lære af ham, som erklærer sig selv som ydmyg og sagtomodig af hjertet. Kristus siger, at hvis vi lærer af ham, vil bekymringerne ophøre, og vi vil finde hvile for vore sjæle.

De store sandheder i Guds ord er så klart udtrykt, at ingen behøver at misforstå dem. Når vi som individuelle medlemmer af kirken elsker Gud af hele vort hjerte og vor næste som os selv, vil der ikke være behov for hårde anstrengelser for at være i enhed, for der vil være enhed i Kristus som et naturligt resultat.”⁴⁰

Hun skelner mellem ”de store sandheder i Guds ord” og det at ”se enhver bibeltekst i helt det samme lys”. Der er med andre ord ting i bibelen af stor betydning og andre ting af mindre betydning. Hun anbefaler, at vi fokuserer på de centrale og bærende ting i bibelen – så som at elske Gud og vor næste – så vil enheden komme som ”et naturligt resultat”. Omvendt er det, når vi lægger vægt på uenigheder om mindre vigtige bibeludlægninger, at spliden opstår. Hun advarer også mod at lave resolutioner om, hvordan man skal forstå bestemte bibeltekster. Dette vil kun undergrave den stadige søgen efter en større forståelse af bibelen – en proces, der vil hæmmes og miste sin vitalitet, hvis det på forhånd er vedtaget, hvad resultatet af bibelstudiet skal være. Et andet sted skriver hun, at forudsætningen for kirkens vækst er, at der er en stadig søgen efter og udveksling af forskellige opfattelser af bibeltekster. Hun hævder at den dag, vi ikke længere stiller nye spørgsmål til teksten og den dag, vi ikke kan have forskellige opfattelser af, hvad den siger, så er vi for alvor i fare for ikke at kunne skelne sandhed fra løgn, og dette er et tegn på åndeligt forfald.⁴¹

Afslutning

Adventismen har sin oprindelse i en meget stærk vægtlægning på studiet af bibelen. Helt fra Millers tid var det vigtigt, at den enkelte selv foretog sine studier af selve teksten og ikke var bunden eller påvirket af andres udlægninger. Kirkens identitet i dag må stadig kredse om den nysgerrige og fordomsfri udforskning af teksten. Ellen G. White viste vejen til et realistisk bibelsyn, der ikke efterlod plads for verbalinspiration, og som tog det menneskelige element og dermed vanskelighederne i teksten alvorligt. Samtidig gjorde hun opmærksom på, at korrekt udlægning af teksten ikke er nær så vigtigt som at lære af Jesus, hvordan vi skal være overfor hinanden. Hvis ikke vi lærer af Jesus, har vi intet lært, om end vi så forstår teksten korrekt.

Indflydelsen af Ellen G. Whites realistiske bibelsyn blev stærkt hæmmet af fremkomsten af fundamentalismen i kristenheden i første del af det 20. århundrede, hvor Adventistkirken befandt

sig i et spil, hvor man tilsyneladende måtte vælge side mellem verbalinspiration og liberalisme.⁴² Disse spørgsmål blev drøftet ved en bibelkonference i 1919, men der blev lagt låg på, og det var først i begyndelsen af 1980'erne, man opdagede referatet fra denne begivenhed.⁴³ Man var nok bange for at fremstå som liberale. Det var først i 1958, at man var parat til at udgive et af de manuskripter fra Ellen G. White, hvor hun mest klart beskriver sit realistiske syn på bibelens inspiration.⁴⁴ En opblødning i tilgangen til bibelen kom i 1950'erne bl.a. i forbindelse med udarbejdelsen og udgivelsen af *Seventh-day Adventist Bible Commentary*.⁴⁵ De moderne diskussioner i Adventistkirken siden 1981 har gået på synet på inspiration og berettigelsen af den historisk-kritiske metode i bibelforskningen.⁴⁶

¹ Med Adventbevægelsen tænker jeg på både Millerbevægelsen (frem til 1844), de sabbathholdende adventister (fra 1844-1863) og Syvende Dags Adventistkirken (fra 1863 til nutiden)

² Paul A. Gordon, *Herald of the Midnight Cry: William Miller & the 1844 Movement*. Pacific Press, 1990, s11.

³ Voltaire, David Hume og deisten Thomas Paine, ibid s15. Deisme er betegnelse for troen på, at der findes en Gud, men at denne ikke griber aktivt ind i verdens gang.

⁴ "The advocates of Christianity admitted that the Bible was so dark and intricate that no man could understand it. This always was to me an inconsistent idea of God. ... To give us the Scriptures to teach us the way of eternal life, and at the same time clothe them in a mantle of mysticism, so that no man could understand them! ... And then punish us for disobedience! How can such a being be called either wise or good?" William Miller citeret af Gordon, s15.16. P. G. Damsteegt pointerer, at dette uden tvivl var en reaktion på de mange i hans samtid, der sagde, at Daniels bog og Åbenbaringen ikke kunne forstås. Se s17.

⁵ Hermeneutik er læren om at fortolke teksters mening.

⁶ Se Appendix I

⁷ George Knight hævder, at netop dette gjorde, at Miller fik større gennemslagskraft end andre, der tidligere havde sat tid på genkomsten med. "Disse årstal havde aldrig rigtig fanget folks opmærksomhed, men det gjorde Millers. Dette hang utvivlsomt sammen med den matematiske nøjagtighed, hvormed han havde foretaget sine profetiske beregninger." Se På sporet af adventismen. Dansk Bogforlag 2005, s22.

⁸ Se A Search for Identity. Review and Herald Publishing Association, 2000. s46 "Historicizing the parable, they read it as a prophecy of the preaching of the Second Coming in their own time." Betydningen af denne genreforveksling går praktisk talt tabt i den danske oversættelse: "I historisk perspektiv, opfattede de disse ord som en profeti vedrørende forkyndelsen af Kristi genkomst på deres egen tid." På sporet af Adventismen s26. Damsteegt bruger samme udtryk: "It was the historicization of the parable of Mt. 25 that gave the Millerites the conviction that they fulfilled a vital part in the consummation of the history of salvation." s98.

⁹ Det er en lignende genreforveksling, der kan få nogle til at tolke lignelsen om den rige mand og Lazarus som en undervisning om de dødes tilstand.

¹⁰ F.eks. blev det at lignelsen siger, at brudgommen lod vente på sig, og at der blev givet et midnatsråb, brugt til at forsvare udsættelsen af genkomsttidspunktet fra 1843 til 1844.

¹¹ Se Appendix I

¹² Se P. G. Damsteegt, Foundations of the Seventh-day Adventist Message and Mission. Eerdmans, Grand Rapids Michigan, 1977, s63-77.

¹³ Jon Paulien beskriver den historicistiske fortolkningsmodel således: "The historicist mode of interpreting Revelation is the one most Adventists have grown up with. In one form or another, historicism portrays a sequence of history from the time of John until the Second Coming. This approach is grounded on the book of Daniel, in which you clearly find historical sequences. But the historicist method also has its problems. ... Historicists sometimes read the book as if the only point of spiritual value is has in determining one's location in history. As a result, the historicist interpretation has often been extremely dry and left people hungry for real meaning in the book." The deep things of God. Review and Herald Publishing Association, 2004, s29.

¹⁴ Don F. Neufeld, "Biblical Interpretation in the Advent Movement" i A Symposium on Biblical Hermeneutics. (Ed. Gordon M. Hyde), General Conference of Seventh-day Adventists, Biblical Research Committee, 1974 s113

¹⁵ Damsteegt s119.

¹⁶ Ibid s126.

¹⁷ "... their concept of truth, or present truth, at a particular moment was not a static but a dynamic reality, the underlying principle being that of progressive or unfolding revelation which brought out the fuller import and deeper meaning of the biblical text." Ibid s297. Se også Knight, På sporet af adventismen, s8-15

¹⁸ Det fædrene ophav: historien om 21 kirkefædre. Forlaget Aros 2002, s57. Set fra et nutidigt perspektiv, er det vanskeligt at afgøre hvad der er mest aparte: millerismens og den tidlige adventismes historificering af lignelsen om brudejomfruerne eller Origenes' allegoriske læsning af Bibelen. De to fænomener har det tilfælles, at de ikke lægger særlig vægt på at forstå teksten fra dens forfatters og dens oprindelige læsers perspektiv.

¹⁹ Uriah Smith, Betragtninger, kritiske og praktiske over Daniels bog og Aabenbaringen. Review and Herald forlagsforening, Chicago, 1889, s III-IV

²⁰ Bible Adventism, Seventh-Day Adventist Publishing Association, Battle Creek, genoptryk Southern Publishing Association 1972, s12 (min oversættelse); bogen kan læses online her: <http://dedication.www3.50megs.com/jswhite5.html>

²¹ ibid, s32.

²² ibid, s46.

²³ Ibid, s159. Det drejer sig om Salomons Visdom (Visdommens bog) kap 9 vers 8. Han tager for givet, at det er skrevet af Salomon, og er et led i argumentationen for den himmelske helligdom.

²⁴ "Den opfattelse, at Bibelen alene skal tjene som udgangspunkt for troen, og at svarene på alle livets – og kirkens – problemer kan findes ved læsning af de bibelske tekster" Jakob Munck, Lille teologisk-filosofisk ordbog. Forlaget FremTid, 1999. Findes online på http://www.auro.dk/webboeger/Teologisk_filosofisk_ordbog.pdf

²⁵ George R. Knight, Organizing to beat the Devil. Review and Herald Publishing Association, 2001, s 40.41. F.eks. var der stor modstand mod at give kirken andet navn end, hvad man kunne finde nævnt i Bibelen, og når det galt kirkelige embeder, fulgte man nøje dem, der var nævnt i det ny testamente.

²⁶ "Thus he had come to a new hermeneutic. He had moved from a principle of Bible interpretation that held that the only things it explicitly approved to a hermeneutic that approved of anything that did not contradict the Bible." Ibid, s46-52

²⁷ Mod en bedre fremtid. Dansk Bogforlag, 2001, s486

²⁸ Se Raymond F. Cottrell, "Ellen G. White's Evaluation and Use of the Bible" i A Symposium on Biblical Hermeneutics. (Ed. Gordon M. Hyde), General Conference of Seventh-day Adventists, Biblical Research Committee, 1974, s143-162; Arthur Patrick, "Learning from Ellen White's Perception and Use of Scripture: Toward an Adventist Hermeneutic for the Twenty-first Century, Avondale College, 2003 findes online på <http://www.sdnet.org/atissue/white/patrick/egw-scripture.htm>; George R. Knight, Ellen White – Foregangskvinde i Adventbevægelsen. Dansk Bogforlag 2000, s72-76.

²⁹ Disse eksempler er et uddrag af Cottrells bevisførelse, og han skal rettelig have æren for at have fundet dem frem.

³⁰ Counsels to Parents, Teachers, and Students, s518 (min oversættelse).

³¹ Med mesteren på bjerget. Dansk Bogforlag, s9.

³² Mod en bedre fremtid. s12

³³ Selected Messages, book 1. s19-21 (min oversættelse)

³⁴ Mod en bedre fremtid. s422

³⁵ Den store mester. Dansk Bogforlag 1968, s490

³⁶ Alene i forbindelse med Ellen Whites bog *Kristi liv* (en genfortælling af Jesu liv) ved vi, at hun brugte minimum 30 kilder. Se Patrick s6

³⁷ Som eksempler kan nævnes udviklingen fra Shut-door teologien til en mere åben missiologi (se Damsteegt s155-163) og fortolkningen af udtrykket "det daglige" i Dan 8,13 (se Patrick s7)

³⁸ Ms. 24, 1888. Findes i The Ellen G. White 1888 materials, bind 1, s220-223 (min oversættelse)

³⁹ Der var to stridsspørgsmål, som involverede fortolkningen af konkrete bibeltekster, og uoverensstemmelserne fulgte den samme opdeling i lejre som diskussionen om retfærdiggørelse ved tro. Det ene spørgsmål handlede om fortolkningen af loven i Galaterbrevet, den anden fortolkningen af de ti horn i Dan 7.

⁴⁰ Ms. 24, 1892. Findes i The Ellen G. White 1888 materials, bind 3, s1091-1093 (min oversættelse); Dette citat og citatet i note 35 er beskrevet af Alden Thompson i bogen Escape from the Flames: How Ellen White grew from fear to joy – and helped me do it to. Pacific Press, 2005, s162.163.

⁴¹ "Whenever the people of God are growing in grace, they will be constantly obtaining a clearer understanding of His word. They will discern new light and beauty in its sacred truths. This has been true in the history of the church in all ages, and thus it will continue to the end. But as real spiritual life declines, it has ever been the tendency to cease to advance in the knowledge of the truth. Men rest satisfied with the light already received from God's word and discourage any further investigation of the Scriptures. They become conservative and seek to avoid discussion.

The fact that there is no controversy or agitation among God's people should not be regarded as conclusive evidence that they are holding fast to sound doctrine. There is reason to fear that they may not be clearly discriminating between truth and error. When no new questions are started by investigation of the Scriptures, when no difference of opinion arises which will set men to searching the Bible for themselves to make sure that they have the truth, there will be many now, as in ancient times, who will hold to tradition and worship they know not what."

Ellen G. White, Testimonies for the Church vol. 5, p 706.707

⁴² Se George R. Knight, På sporet af Adventismen. Dansk Bogforlag 2005, s78-97 for en beskrivelse af hele dette forløb.

⁴³ Se Bert Haloviak og Gary Land, "Ellen White & Doctrinal Conflict: Context of the 1919 Bible Conference", *Spectrum* vol. 12 nr. 4, June 1982, s19-34 kan læses online på <http://www.spectrummagazine.org/spectrum/archive11-15/12-4haloviak.pdf>; Yderligere materiale om 1919 Bibelkonferencen kan findes online her: <http://www.sdanet.org/atissue/books/1919bc/index.htm>

⁴⁴ Knight På sporet af Adventismen, s116. Denne tekst er medtaget her som Appendix II

⁴⁵ Se Raymond F. Cottrell, "The Story of the Bible Commentary", *Adventist Heritage*, Summer 1998, s26-34 <http://0-astatine.llu.edu.catalog.llu.edu/docs/AH/AH-V18N1/index.djvu?djvuopts&page=25>; også Knight, På sporet af Adventismen, s99.100.

⁴⁶ Se Knight, På sporet af Adventismen, s116-120